

212104

I

KRÓTKI ZARYS DZIEJÓW BĘDZINA

*Antykw. Nowb.
Musiński Jan
Bytom, ul. Webera 1a
21.9.62 5-N*

NAKŁADEM KSIĘGARNI
ADOLFA ZMIGRODA
— - W BĘDZINIE - —

15L 7C

212 104

I

PRZEDRUK PRAWNIE ZASTRZEŻONY.

Krótki zarys dziejów Będzina.

Początków dziejów Będzina należy szukać w pierwszych dziesiątkach lat Polski historycznej, w epoce rozkwitu organizacji grodów, jako punktów centralnych obrony przed nieprzyjacielem. W całym państwie polskim, przede wszystkim zaś na granicach, lub w ich pobliżu, zakładano takie grody w miejscach już z natury obronnych, a które potem sztucznie obwarowywano. Taki gród powstał też na wzgórzu nad Czarną Przemszą. Tu wybudował sobie rycerz Będa, którego posiadłości rozciągały się nad rzeką, zamek drewniany. Dokoła zamku powstała z czasem osada, której mieszkańcy, rolnicy i rzemieślnicy, zaspakajali potrzeby rycerstwa grodowego.

Pierwsza wiadomość historyczna o zamku pochodzi z w. XII. Tutaj został oślepiiony i do lochów wtrącony Zbigniew, brat Bolesława Krzywoustego.

Charakter miasta otrzymał gród Będziński za czasów Kazimierza Wielkiego. Nadał on Będzinowi prawo odbywania jarmarków oraz prawo magdeburskie. Od tego czasu dopiero jest Będzin miastem pod względem ekonomicznym, bo głównymi źródłami dochodów mieszkańców stały się handel i rzemiosło, jakoteż i prawnym, bo miał samorząd miejski.

Wyniesienie do godności miasta zainicjowało nową fazę rozwoju w dziejach Będzina, utkwiło więc głęboko w pamięci mieszczan, a tradycja, która chętnie łączy ważne wydarzenia z wielkimi osobistościami panujących, wiąże samo powstanie miasta z pobytom Kazimierza Wielkiego. Opowiada ona, że król, polując w puszczy nad Przemszą, tu się zatrzymał na postój. Wyznaczając miejsce swemu orszakowi, miał powiedzieć: „Tu my będziemy, tam czeladź, a jeżeli i nad rzeką miejsca mało będzie, reszta rozlokuje się za górą“. W ten sposób miały powstać nazwy Będzina, Czeladzi, Małobądz i Zagórza. Podanie to, jakkolwiek niezgodne z prawdą, wskazuje, jak bardzo zdawano sobie sprawę ze znaczenia nadania miastu prawa magdeburskiego. W rzeczywistości Kazimierz Wielki, budowniczy Polski murowanej, zbudował w Będzinie zamek z kamienia na miejscu, gdzie przedtem stał drewniany.

Miasto rozwija się odtąd pomyślnie, jakkolwiek cierpiało od częstych napadów Ślązaków, które wywoływały znowu wyprawy odwetowe obrońców Będzina na Śląsk. Te napady rabunkowe były potem tak częste i dotkliwe, że zawarto w pierwszej połowie w. XV-go specjalny układ z sąsiednimi książętami śląskimi, którzy zobowiązali się powstrzymywać swych poddanych od napadów na Będzin. Jednak i ten układ nie zapewnił Będzinowi stałego pokoju i bezpieczeństwa.

Rozkwit miasta przypada na czasy największej świetności gospodarczej Polski, która była następstwem odzyskania dostępu do morza za Kazimierza Jagielloń-

czyka. W owocach zyskowego handlu zbożem partycypują także miasta. Wielkie znaczenie dla rozwoju gospodarczego miasta miało prawo składu, nader ważny przywilej, na podstawie którego przejeżdżający kupcy byli obowiązani zatrzymywać się na pewien czas w mieście i tu swe towary miejscowym kupcom sprzedawać. Mogli więc kupcy będzińscy potrzebny im towar nabywać na miejscu.

Zastój w tym tak pomyślnym rozwoju miasta wywołała zaraza morowa w r. 1515, której ofiarą padła olbrzymia część mieszkańców. Skutki tej klęski zostały jednak w krótkim czasie przezwyciężone i pod sprężystą administracją nowego posiadacza, Włata Prospera Prowena, Będzin wracał do dawnej pomysłowości.

W XVI i XVII wieku bierze też udział w sprawach ogólnopaństwowych. Tu zatrzymał się pierwszy król z wolnej elekcji, Henryk Walezy, tu też zakończyła się sprawa podwójnej elekcji po śmierci Stefana Batorego. Mianowicie kontrkandydat Zygmunta III, Maksymiljan Habsburski, został przez Jana Zamojskiego pobity i wzięty do niewoli. Celem pośredniczenia między uwięzionym Habsburgiem a Zygmuntem III zjechał do Będzina legat papieski, kardynał, późniejszy papież Klemens VIII. Tutaj został zawarty i podpisany układ, którego mocą Maksymiljan zrzekł się, wzamian za wolność, wszelkich pretensji do korony polskiej.

Zamek, który stał się w w. XVII pastwą płomieni, został odbudowany na krótko przed inwazją szwedzką. Inwazję tę przetrwał zamek nietknięty, jakkolwiek miasto zostało przez Szwedów spalone.

Pamięta też Będzin ostatnie przebłycki oręża polskiego, tu bowiem zatrzymał się w r. 1683 ostatni polski król-bohater, Jan Sobieski, śpieszący na odsiecz Wiednia.

W w. XVIII osławione rządy starościńskie w miastach dały się i Będzinowi we znaki. Urzędnicy szlacheccy nie dbali o dobro mieszczan, miasto więc podupadło i wraz z nim zamek. Dopiero w roku 1834 zamek zostaje odbudowany. Umieszczono w nim szpital i kaplicę ewangelicką. Po przeniesieniu szpitala do osobnego budynku, zamek pustoszeje i rozsypuje się w gruzy. O jego dawnej przeszłości świadczą dziś jeno ruiny.

Rozbiory Polski i związane z niemi rozdarcie jednolitego dotychczas organizmu gospodarczego Rzeczypospolitej wpłynęły ujemnie na rozwój Będzina. W pierwszych dziesiątkach lat panowania obcego, miasto chyli się ku upadkowi, bo dawne stosunki handlowe zostały zerwane, a nowe nie zostały jeszcze nawiązane. Zwrot ku lepszemu następował zwolna, w miarę konsolidacji i nowych stosunków, a wtedy pomyślnym czynnikiem stało się położenie Będzina, niedaleko miejsca w którym stykały się granice trzech cesarstw. Po rozbudowie połączeń kolejowych podnosi się znaczenie handlowe Będzina, leżącego przy głównych liniach komunikacji z Warszawą, Wiedniem i Berlinem.

Wkrótce po wybuchu wojny europejskiej przeszedł Będzin pod okupację mocarstw centralnych. Granica obszarów okupacyjnych, austriackiego i niemieckiego, przechodziła przez miasto, które w ten sposób było przedzielone na część niemiecką i austriacką. Stagnacja w życiu gospodarczym, systematyczne niszczenie przemysłu polskiego przez Niemców, wywożenie maszyn z fabryk i hut, dotkliwe świadczenia i ciężary wojenne w rozmaitych postaciach, pociągnęły za sobą nędzę, głód i choroby, dużą śmiertelność i liczną emigrację z miasta.

Dopiero po wojnie zaczął się Będzin rozwijać w szybkim tempie. Po wskrzeszeniu Państwa Polskiego i przyłączeniu doń Górnego Śląska znalazł się Będzin mniej więcej w środku trzech najważniejszych okręgów polskiego przemysłu kopalniano - hutniczo - metalowego, co w połączeniu z dogodną komunikacją z rolniczym okręgiem będzińskim, stanowi gwarancję stałego rozwoju handlowego miasta.

Obecnie Będzin, siedziba władz państwowych, ma wszelkie warunki dalszego rozwoju. Przejawia się tam troska o wygląd zewnętrzny miasta, który się z roku na rok poprawia. Drogowe połączenia kolejowe czynią też rentowną eksploatację płodów kopalnianych i coraz bardziej rozwija się górnictwo, hutnictwo i przemysł.

WIECZNE PIÓRA

znanych światowych firm po
cenach fabrycznych

— POLECA —

Księgarnia i skład mat. piśmiennych

**ADOLFA
ZMIGRODA**

w BĘDZINIE,

ul. Kołłątaja 30

Telefon № 23.

przyjmuje się
wieczne pióra
złote
do naprawy.

— — T Ł O C Z O N O — —
w DRUKARNI I INTROLIGATORNI
Pow. Związku Komunalnego Będzińskiego
Śączewska 12. BĘDZIN. Telefon 4-25.